

Moje tělo cítí, má duše žije

Spisovatel Ladislav Mňačko vydal v roce 1963 knihu *Opožděné reportáže* o padesátých letech a politikou motivovaných nezákonných činech, jež se v té době odehrávaly. Dodnes jde o ošesná sdědectví o temné stránce naší minulosti, než – jak zpívá Jaroslav Hutka – *mává nám jazykem po předcích*. Pro toho, kdo tyto doby neprožil, a možná i pro mnohé, kdo ano, je to neproniknutelná a především nepochopitelná doba lámání charakterů, boření mýtů a vizí, proměny ideálů v brutální prosazování moci skrze zločince, vrahy, burany a primitivity. Je myslím třeba ji stále připomínat a uvědomovat si, že mnozí, kdo si z ní odnesli nezhojitelné zjizvy, mezi námi stále jsou.

Mnohé o oněch událostech do své jedinečné autobiografie *Divný kořen* otiskla herečka a zpěvačka Hana Frejková. Narodila se začátkem roku 1945 v Londýně československým předválečným emigrantům, aktivním účastníkům protifašistického odboje. Otec byl ekonom a komunistický politik Ludvík Frejka (původním jménem Ludwig Freund), matkou Alžběta Frejková (rozená Elsbeth Warnholtz), původem Němka (kořený měla v Hamburku), rovněž levicově smýšlející, před válkou herečka Nového německého divadla v Praze (Neues deutsches Theater, dnes Státní opera). Po poválečném návratu do Prahy se oba zapojili do budování komunismu v Československu. Frejka se stal nejprve tajemníkem ústřední národohospodářské komise při ÚV KSČ, v červnu 1948 byl jmenován přednostou národohospodářského odboru Kanceláře prezidenta republiky a tajemníkem Ústřední plánovací komise. Na sklonku ledna 1952 byl ale zatčen a vyšetřován St.B. Pod psychologickým a fyzickým nátlakem se „přiznal“, že jako agent britské tajné služby *sabotoval plnění dvouletého i pětiletého plánu a pomáhal udržovat ekonomickou závislost ČSR na kapitalistických státech*. Následně byl v nejsledovanějším procesu té doby – v *Procesu s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským* – v listopadu 1952 obžalován z velezrady, vyzvědačství a sabotáže.

Soud nad ním vynesl trest smrti, který byl 3. prosince 1952 vykonán. V roce 1963 byl právně i stranicky rehabilitován a v dubnu 1968 mu byl udělen Řád republiky in memoriam...

Matka s dcerou Frejkovou byly hneď v roce 1952 vystěhovány z pražského bytu do nuzného pohraničí, na samotu kamsi k Libercí. A i když se po jedenácti letech mohly vrátit do Prahy, Hana Frejková se s tímto traumatem vyrovnává dodnes. Nejen zmíněnou knihou či dialogem s matkou, do její smrti v zášedí neukončeným, ale i svými koncerty či zaměřením na židovskou – jidiš – kulturu. A nyní i inscenací *Hannah*. Je prvním dílem připravované trilogie *Invisible, jež se zabývá příběhy žen-umělkyň, které v určité chvíli přestávají být vidět, jsou odsouzeny k mizení, vytrácejí se z centra pozornosti a stávají se neviditelnými, až už je to díky věku, nečekanému konci kariéry, politickým událostem, či mateřství*.

Initiátorkou celého projektu, který svým záměrem tak trochu připomíná v úvodu zmiňované *Opožděné reportáže*, je performerka a režisérka Miřena Čechová, žena mnoha profesí a aktivit z českého nezávislého sektoru (především z oblasti fyzického divadla). Inscenace vznikla pod hlavičkou jejího souboru Tantehorse. Frejková v ní formou výtvarně (scénicky) i herecky výrazně stylizovaného storytellingu (*na pomezí lehce zaprášeného stand upu a tichých metaforických obrazů*), praví se v anotaci) vypráví o sobě, o svém životě, nevyčíslených traumatech, o věčném tázání se, „kdo jsem“, o hledání vlastních kořenů, o tápání a nacházení životních cest (jak často se toto slovo v její zpovědi objeví) a jejich vyústění.

Inscenace je zasazená do hromady nábytku překrytého fólií, jemuž vedoucí velké křeslo a prázdná vana. Kompozice evokuje opuštěný či opouštěný byt, věčné stěhování, život na úteku, v nejistotě. Frejková diváky přivítá, usedá do křesla a vypráví. Tu dramaticky

Na co myslíte? / A co cítíte? / Proč nemluvíte? / Mluve! Mluve! Agresivní introspektivní seance v podání Hany Frejkové FOTO BARBORA JOHANSSON

jako *Antigona*, tu stulená do klubička jako dítě. Na scéně vytrstává svět haptických vjemů, otisků minulosti, zvuků (včetně Urválkova fanatického projevu během soudu s jejím otcem), obrazů, strachů, snů, bolesti a nezhojitelných stigmat. Zrcadlo času. Tíha, křehkost, mocnost života.

Frejkovou na cestě minulostí a přítomností, myslí a duši doprovází tanečnice Markéta Janová. Není to dialog, spíše jde o jakési osobní zrcadlo herečnických sebereflexí, odkles vnější paměti a snů. Janová odtančí několik sólových výstupů, sem tam mají obě herečky společnou akci. Jevištň existence tanečnice by však myslím potřebovala ještě najít pevnější ukotvení, jasnější kontury. Sice svou přítomností oživuje situace, pomáhá je rozpožbovat, manipuluje s rekvizitami, dochází i k fyzickým a očním kontaktům, ale je to existence umělá, dodaná zvenjšku, bez silnějšího vnitřního vztahu k hlavnímu protagonistce. Je na režisérce Miřence Čechové, aby křehké, subtilní tanečnici dodala odvahu a – hlavně – jí dala více prostoru k sebevyjádření. Odvážnějším sólem, tancem, zpěvem, monologem.

Takový pocit jsem alespoň měl z předpremiéry konané v létě 2020 v rámci festivalu Nultý bod. Kvůli celonárodní koronavirové karanténě se nemohlo odehrát mnoho dalších repríz, tudíž vznikl půlhodinový film (či spíše videospiněmek) *Hannah – obyčejný život*. Nejde o stream či záznam celého představení, ale o svébytný filmový

tvář, v podstatě dokument-zpověď, který z inscenace pouze vychází a zachycuje některé její pasáže.

Kamera natáčí Hanu Frejkovou v šatně, jak se před představením líčí, jak na jevišti s plným nasazením zpívá, sleduje ji v jejím bytě plném obrazů a objektů. Hana Frejková listuje fotografiemi, vzpomíná na rodiče, na dětství, na své divadelní začátky. Zamýšlí se nad peripetiemi svého života. A současně připravuje tradiční irský pokrm *Irish stew* a la Elsbeth Warnholtz. Vše doplňují části z představení s důrazem na její zpěv písní v jidiš i dalších jazycích. Právě v nich se dostává nejlhouběji ke svému Já, ke svým „divným“ kořenům. *Neumím pořádně anglicky ani německy, ale Češka taky nejsem, říká. A zpívá: My body feels, my heart is willing, my soul still lives...*

Hana Frejková má manžela z úplně jině, neumělecké oblasti. Vychovali spolu dvě dcery, dnes již dospělé dámy. I když v inscenaci ani filmu nevystupují a herečka se o nich zmiňuje jen

Hanu Frejkovou na cestě minulostí a přítomností, myslí a duši doprovází tanečnice Markéta Janová FOTO BARBORA JOHANSSON

okrajově, jsou vlastně neustále přítomny. Dodávají Frejkové klid a jistotu, dávají jí smysl a náplň života, spoluurčují směr její cesty.

Snímek je natočen s obrovskou empatií a filmařskou erudicí (kamera a stříh Barbora Johansson) a plně obstojí sám o sobě. Hannah – jak inscenace, tak videofilm – je emotivně silná, působivá „opožděná reportáž“ o člověku, který byl vržen do divného světa a zdánlivě trudného života, aniž se ještě dokázal rozkoukat. Musel jej žít a žil. Plně a důstojně. S mnoha bolestmi a peripetiemi, ale taky vášnivě a – věřím i – radostně. Naplnil jej mírou vrchovatou. Važme si takových osobností. Právě na nich stojí a z nich se utváří velikost a důstojnost bytosti jménem člověk. Hannah je v tomto smyslu podstatně uměleckým činem. Ať její zhlédneme na jevišti, anebo na internetu.

VLADIMÍR HULEČ

Tantehorse, Praha – Hana Frejková: Hannah – obyčejný život (videofilm). Koncept a režie Miřena Čechová, hudba Martin Tvrď, výprava Alexandra Schewelee, světelný design Jiří Šmirák, kamera a stříh Barbora Johansson, 31 min. Premiéra inscenace 7. září 2020 v Paláci Akropolis, Praha, premiéra videofilmu 27. prosince 2020, Vímeo (psáno s přihlédnutím k předpremiéře 13. července 2020 v karlínské Invalidovně v Praze v rámci festivalu Nultý bod).